3
(3491)
15. 2. 2019
Cena 0,40 €

НОВЕ ЖИТТЯ

DVOJTÝŽDENNÍK RUSÍNOV-UKRAJINCOV SR • ДВОТИЖНЕВИК РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СР

Науковий семінар
про життя і діяльність Олени Рудловчак

1 лютого 2019 року, у день століття з дня народження історика літератури і культури Олени Рудловчак (1.2.1919, Мукачево – 16.11.2007, Пряшів), яку вважають одним з найвизначніших карпатознавців XX ст., в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві відбувся науковий семінар за участю дослідників з Пряшева та Ужгорода, на якому було розглянуто широкий спектр її наукових зацікавлень. В центрі її уваги були життя і творчість будительської генерації, головним чином, Олександра Духновича.

▲ *Під час відкриття семінару. На фото (зліва): Павло Боґдан, Микола Мушинка, Іван Ребрик, Марія Дуфек, Світлана Гончаревська.*

Від імені Союзу русинів-українців СР семінар відкрив виконуючий обов'язки голови Центральної ради СРУСР Павло Боґдан. Учасників семінару привітала перший секретар Посольства України в Словацькій Республіці Світлана Гончаревська.

Модератор семінару, закордонний член Національної академії наук України, Микола Мушинка вказав на неоціненний вклад Олени Рудловчак у вивчення історії літератури і культури, в дослідження розвитку театру, радіо і музейної справи Пряшівщини.

В семінарі взяла участь донька Олени Рудловчак Марія Дуфек, яка разом з сином Яном приїхала з Праги. Вона розповіла про сімейне життя мами, про її неймовірну працьовитість, скрупульозність і настійливість при подоланні перешкод, про батька Андрія, який стояв при колисці наших радіопередач, про вже покійного брата Володимира, який певний час був заступником міністра фінансів Чеської Республіки.

Директор ужгородського видавництва «Ґражда» Іван Ребрик прибув на семінар з незвичайним сюрпризом – четвертим томом «Творів» Олександра Духновича, над укладенням якого довгими роками працювала Олена Рудловчак, проте їй так і не вдалось в Пряшеві реалізувати свою мрію. Четвертий том творів Олександра Духновича вийшов коштом видавництва «Ґражда» і коштом Миколи Мушинки.

У найближчих планах видавництва – видання «Закарпатської журналістики у другій половині XIX століття» Олени Рудловчак.

Декан філологічного факультету Ужгородського національного університету Галина Шумицька розповіла про зберігання спадщини Олени Рудловчак в Ужгородському національному університеті, де знаходяться її приватний архів, бібліотека і деякі особисті речі дослідниці.

Проректор з наукової роботи Закарпатської академії мистецтв Наталя Ребрик (Ужгород) розповіла про закарпатську журналістику у дослідженнях Олени Рудловчак.

▲ *Частина учасників семінару.*

Михайло Роман спрямував свій виступив, головним чином, на педагогічну діяльність Олени Рудловчак, Йосиф Шелепець звернув увагу на позачасовість у її дослідній праці, Любиця Бабота – на внесок дослідниці у вивчення закарпатоукраїнської літератури, Зузана Ганудель розповіла про працю О. Рудловчак в Дослідному кабінеті україністики, Іван Яцканин розглянув статті дослідниці на сторінках журналу «Дукля», Мирослав Сополига освітлив її дослідження на сторінках «Наукового збірника Музею української культури» і одночасно піддав критиці використання декотрими дослідниками терміну типу «карпатська культура» в далеких від науки цілях. Ярослав Джоґаник поділився спогадами про О. Рудловчак і колишню кафедру української мови і літератури, Павло Боґдан наблизив вклад О. Рудловчак у розвиток українського радіомовлення у Словаччині. В ході дискусії до обговорення доповідей залучилася працівниця кошицьких національно-етнічних радіопередач Людмила Ґар'янська.

Учасники семінару мали змогу заслухати голос Олени Рудловчак із магнітофонного запису та ознайомитись із зразками готованого науково-популярного фільму «Олена Рудловчак. Дорога додому», над яким працює Медіацентр Ужгородського національного університету.

Підсумовуючи семінар, Микола Мушинка сказав, що він виконав своє завдання і став поштовхом до продовження праці, яку виконала Олена Рудловчак. Стосовно справ навколо бібліотеки колишнього Дослідного кабінету україністики, яку будувала Олена Рудловчак, він сказав, що в університеті вона минулого року була остаточно ліквідована і кожен міг взяти з неї все, що тільки захотів. Тим самим було зруйноване все, що зробила Олена Рудловчак. Справдилися її слова про те, сказав М. Мушинка, що на кафедрі ніякого майбутнього для дослідів немає. Додав, що сучасне керівництво Інституту україністики і центральноєвропейських студій університету є «виразно антиукраїнське».

Праця Олени Рудловчак залишається недовершеною. Не бачачи подальших українознавчих перспектив у Словаччині, заповіла передати свою спадщину для зберігання на близьке її серцю Закарпаття. Дочка Марія Дуфек виконала цей заповіт і передала її приватний архів і бібліотеку. Ужгородці енергійно взялись за відкриття в університеті кімнати-кабінету Олени Рудловчак, за вивчення і поступове оприлюднення всього того, над чим вона працювала і що залишила для нащадків. Поява з друку четвертого тому «Творів» Олександра Духновича є наочним свідченням цього.

Мирослав ІЛЮК.
Фото: Олесь Мушинка.

СВИДНИК 2019
Свято культури русинів-українців
14 – 16 червня 2019 року

Вихідні дні 14 – 16 червня 2019 року (п'ятниця, субота та неділя) будуть цікаві для Свидника. Місто, амфітеатр, музей і декотрі установи культури будуть приймати велике число учасників різних жанрів культурного життя русинів-українців на ювілейному 65 Святі. У багатій програмі виступлять діти, представиться молодша, середня і старша генерація, яка завжди була пов'язана з Святом.

Культура цієї національної меншини Словаччини настільки красива і багата, така ніжна, така безпосередня і захоплююча, що варто прийти і побачити її в повній красі і насолоджуватися нею. Особливо, коли їх презентують найкращі, найвизначніші та найякісніші колективи та солісти, які ми зараз маємо.

Пропозиція дійсно різноманітна. Організатори концептуально готують Свято 2019 так, щоб задовольнити всіх.

У П'ЯТНИЦЮ

в дообідній час і після обіду пішохідна зона міста і амфітеатр будуть належати дітям, їх малюнкам, рисункам, співацькому, музичному, танцювальному мистецтву та ремісничому обдаруванню, вмінню і охоті позмагатись. Вечірній час буде присвячений музичним жанрам. В амфітеатрі народні мелодії заграють чудові музичні капели. Пізно ввечері (можливо, і після півночі) перед входом до амфітеатру буде вільна забава для всіх (так звана дискотека) з школою танцю.

НА СУБОТУ

організатори приготували інтересну програму. Вже і тому, що вона називається МАЧАНКОВА СУБОТА і ПЕКАРСЬКИЙ ДЕНЬ. Для відвідувачів приготовані регіональні кулінарні делікатеси для всіх. У суботу в Свиднику та на околиці дома не мусите варити, тому що кожний може прийти посмакувати мачанку з 30 котлів, можна поїсти пельмені, шашлик, борщ, пероги, локші, палацінки і … багато чого іншого.

У скансені в дообідній час відбудеться художній пленер, а після обіду перед окремими хатками буде відбуватися небачене дійство, яке заграють самодіяльні колективи. Ввечері в амфітеатрі відбудуться три програми під спільною назвою ВІТАННЯ 65 СВЯТУ – поступово представляться заграничні колективи, після них наші кращі співаки, музиканти і танцюристи, лауреати різних змагань, гумористи, а на завершення програми виступить музична група. Пізно вночі, як і в п'ятницю, на площі перед амфітеатром відбудеться вільна забава для всіх (дискотека).

У НЕДІЛЮ

в дообідній час відбудуться дві програми. У галапрограмі глядачам представляться кращі домашні колективи, солісти. Нарешті, в програмі виступлять заграничні колективи.

Якщо все вдасться підготувати, то у програмах ми мали б побачити Піддуклянський художній народний ансамбль (PUĽS) з Пряшева, *ZEMPLÍN* з Михаловець, Народну капелу Стана Балажа з Раславиць, *МАКОВИЦЮ, МАКОВИЧКУ, КОМАНИЧКУ* з Свидника, *КАРПАТЯНИН* і *ŠARIŠANCOV* з Пряшева, *КАМ'ЯНУ* з Меджилаборець, *КЕЧЕРУ* з Якуб'ян, *ПОЛЯНУ* з Орябини, *ПОЛЯНУ* з Кошиць, *БАРВІНОК* з Камйонки, *КУРОВЧАН* з Курова, *VARGOVČAN* з Ганушовець н/Т., *Лабірських бетярів*, заслужену співачку Марію МАЧОШКО, Маріанну ЖЕЛЕЗНУ, дует ПЕТРАШОВСЬКИХ, ARAŇU, JOŽKO JOŽKA, закордонні колективи і солістів.

Під час Свята в амфітеатрі буде встановлена *ЕТНОХИЖА,* де будуть презентуватись різні активності, в тому числі можна буде побачити відеозаписи попередніх Свят (на яких можете побачити і себе).

Ладіслав БАЧИНСЬКИЙ.

Пряшівський бал сеньйорів

Бал сеньйорів Окружної організації пенсіонерів – Jednoty dôchodcov Slovenska в Пряшеві стає вже традиційним. 24.1.2019 р. в історичному залі Чорного орла відбувся 3 Репрезентативний бал сеньйорів під патронатом заступника приматорки міста Пряшева ЮД-р Володимира Фельбаби. В рамках балу виступили у художній програмі співаки, танцюристи і музиканти фольклорного колективу «Карпатянин-сеньйор». Оплески пожали не лише танцюристи ансамблю, але і Ірина та Петро Беґені, Ольга та Михайло Джупин, колишні члени ансамблю.

Мілан КОРКОБЕЦЬ.
голова Первинної організації пенсіонерів № 5, Пряшів.

ПОЖЕРТВИ

Редакція «Нового життя» вдячна за моральну і матеріальну підтримку читачів і прихильників газети.

На діяльність Словацько-українського культурного та інформаційного центру в Пряшеві надійшла така пожертва:

Левко Довгович, Кошиці – 150 €

Пожертви на газету, на діяльність Словацько-українського культурного та інформаційного центру та Союзу русинів-українців СР можна надсилати на такий рахунок:

VÚB Prešov, číslo účtu: SK 95 0200 0000 0000 0223 4572

Редакція.

В Ужгороді нарешті вийшов четвертий том «Творів» Олександра Духновича

В Ужгороді у видавництві «ҐРАЖДА» у січні 2019 року коштами згаданого видавництва і Миколи Мушинки нарешті вийшов довгоочікуваний четвертий том «Творів» Олександра Духновича (616 стор.). Нагадаймо, що ще в далеких 60-х роках минулого століття зродився задум видати повне зібрання творів Олександра Духновича: перший том вийшов в Пряшеві в 1965 році, другий – в 1967 році, а третій – у 1989 році. В силу того, що українська національна меншина в Словаччині поступово втрачала відповідні умови для свого розвитку, в колах пряшівської української інтелігенції розпливалась надія, що колись вдасться видати й останній том, над яким працювала Олена Михайлівна Рудловчак на протязі майже всього свого творчого життя.

Презентував четвертий том «Творів» Олександра Духновича директор видавництва «ҐРАЖДА», а заодно і редактор цього тому Іван Ребрик 1 лютого 2019 року в Пряшеві під час наукового семінару з нагоди 100-річчя з дня народження Олени Рудловчак.

Якщо перший том містив поетичні, прозові, драматичні, другий педагогічні, історичні та філософські твори будителя, третій календарні видання Духновича, його публіцистичну спадщину, то четвертий – мемуарну й епістолярну спадщину.

Четвертий том охоплює Особисті роздуми Духновича, Записки Духновича 1858, 1861, 1863, листи, а також «Альбом…». Він відкривається розвідкою Миколи Мушинки «Олена Рудловчак – найвизначніший україніст-карпатознавець Словаччини, провідний дослідник життя і творчості Олександра Духновича». Наприкінці автор рекомендує видати не лише її неопубліковані праці, але й перевидати ті, які публікувалися в рідкісних виданнях. Замість передмови опубліковано розвідку Олени Рудловчак «З протореного шляху – в дальшу творчу путь», складену з публікованих та машинописних статей дослідниці за рукописними робочими начерками.

Велику моральну підтримку Олені Рудловчак у підготовці до друку останнього тому О. Духновича надавав голова Товариства ім. О. Духновича Михайло Ричалка. Врешті, Пряшів передав в Ужгород Мирославом Ілюком переписані на комп'ютері тяжко розбірливі тексти. Частину матеріалів допомогла переписати співробітниця Олени Рудловчак в колишньому Дослідному кабінеті україністики Богдана Марец.

На час завершення робіт над останнім томом Пряшеву вже не був потрібний ні О. Духнович, ні його твори. Пам'ятник О. Духновичу, відкритий в далекому 1933 році в центрі міста (авторка скульптури Олена Мандич), був демонтований і пролежав кілька років в музеї. Після довгих зволікань і наполягань з боку закордонної громадськості пам'ятник все ж таки був знову встановлений, але вже не в центрі міста, а на набережній Ториси. Новоявлене пряшівське політичне

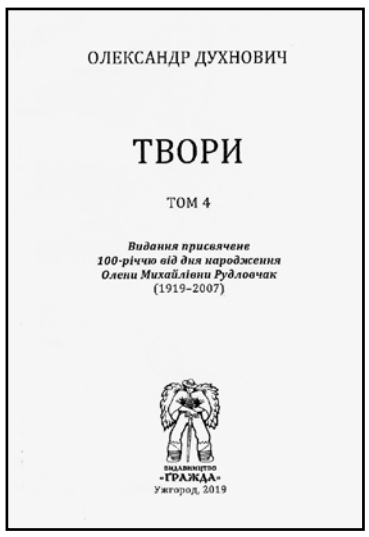

▲ *Титульна сторінка четвертого тому.*

русинство (не плутати з нашим традиційним народним русинством!) ніяк не доклало рук до видання четвертого тому, проте незадовго почало настирливо експлуатувати ідею будительства і постать Олександра Духновича в своїх пропагандистських цілях.

Треба оцінити великий особистий вклад Івана Ребрика. Він не лише довершив роботи над остаточною редакційною підготовкою текстів до друку, але і видав їх окремою книжкою, чим зберіг перед забуттям невідому або маловідому читацькому загалу мемуарну та епістолярну спадщину будителя. Цим самим він виконав задум Олени Рудловчак і її однодумців – довершити видання «Творів» Олександра Духновича у чотирьох томах.

-мі-

«Гіркий шоколад» Василя Дацея

Цими днями під такою назвою вийшла збірка оповідань Василя Дацея (Василь Дацей. Гіркий шоколад. Видавництво Дафонс. Братислава, 2018, 200 с. ISBN 978-80-969772-6-8). Збірка складається із 12 оповідань та одної п'єски «Чоловіки на світанні». В центрі уваги письменника В. Дацея – різні типи людей, переважно міста. Це щирі, відверті і самотні жінки, але й пройдохи, кар'єристи, вбивці, які здатні заради грошей, маєтку, кар'єри зробити все, зрадити друга, чоловіка чи дружину, навіть батьків, честь, або обманом, хитрістю покалічити чи знищити життя людей, зокрема старших тощо. Письменник доводить, що в наш час тяжко жити чесним, працьовитим і принциповим людям. Вже перше оповідання «*Гіркий шоколад*» задає тон всім наступним у тому, що у більшості випадків самі люди роблять життя гірким, що нехтують почуттями людей, зокрема жінок, які зловживають різні пройдохи, що треба поважати себе та й своїх найближчих чи знайомих, що не треба бути довірливим до кожного, що серед нас є чимало нечесних людей, які здатні ранити найщиріші почуття. Про це переконалася і медсестра Рената, яку шоколадом вабив лікар.

Письменника цікавить психологія різних типів людей сучасного міста, що привело того або іншого персонажа до такого кроку, розкриває дуже стисло, але й досить переконливо моральні, етичні, психологічні процеси майже кожного персонажа. Так, часто самотність, довірливість були причиною того, що Іванна полюбила Івана без того, щоб знала його сумне минуле і його колеги-мафіани привели її до нещастя, вкрали навіть її сина Миколку, щоб одержали гроші, які їм довгує її знайомий в оповіданні «Автомобільчик».

В оповіданні «Розчарування» автор знайомить нас з долею селянина Михайла Фалди, якого син з дружиною нарешті переконали, щоб продав свою хату в селі і дав їм гроші та переїхав жити до багатоповерхівки разом з ними. Автор показав, як тяжко жити літнім людям села у місті, які все своє життя провели в селі разом з природою, худобою, птицею, власною хатою, де нікого не знають, де інша мораль і порядки і як ці проблеми вирішив герой Фалда, коли познайомився з жінкою, яка знов купила його хату і так син опинився без його грошей.

Особливо вдалося В. Дацею розкрити мораль ненажерливих жінок-кар'єристок, які часто приведуть своїх чоловіків до банкроту. Такими ненажерливими виступають Ганна в оповіданні «Банкрот», Ганна в оповіданні «Резиденція», Зузка в оповіданні «Вечір в Карпатах», Отилія в оповіданні «Любителька мистецтва» та інші. Всі вони своїм способом кар'єристки, жінки без серця, легко зраджують своїх чоловіків, партнерів, які сенс життя вбачають у модному одязі, парфумах, браслетах, любовних інтригах, в постелях тощо.

Іншого типу оповідання «Вітчим», яке має дещо детективний характер. Знайомить читача з поведінкою офіціантки Каті, її мами, яка любить випити і знайшла собі п'яницю Сича, лише щоб забезпечити собі фізичне задоволення. Катя опинилась сама і необережно закохалась в Петра, не знаючи його минуле. Нарешті, все скінчилось трагічно. Вітчим на ім'я Сич загинув у Дунаю з легкої руки Петра, який заступився за Катю, яку вітчим насильно ґвалтував і тому носила довгі сукні.

Особливе місце в збірці займає оповідання «Ровесник». На мою думку, найкраще, найсильніше оповідання. Ім'я центрального персонажа не знаємо. Він же розповідач події. Під час відзначення роковин свого батька, шукаючи альбом, щоб показати приятельці Ганці фотографії, в шухляді випадково натрапив на стару газету з фотографією батька під час війни, який стоїть з автоматом в руках разом ще з одним солдатом над тілом мертвої жінки з немовлям. Обоє впізнали на фотографії своїх батьків. Батька Ганки засудили за зраду, батька розповідача ні, той зробив політичну кар'єру. Розповідач зразу усвідомив, що він є сином визначної людини, а Ганка – дочка батька – злодія. Настав конфлікт між сином і батьком, між розповідачем і Ганкою. Розповідач не міг зрозуміти, чому батько вбив жінку і немовля, яке могло бути його ровесником. Автор у творі ставить ряд запитань, чи «діти мусять знати, хто їх батьки», чи «гріхи батьків переносяться на дітей», «що таке чесність», чи гріхи з війни ще й сьогодні актуальні і треба їх засудити, чи «діти повинні платити за провини батьків», чи «діти можуть бути суддями батьків», чи «дітям належить право «судити поведінку людей в час війни» тощо. Розповідач був переконаний, що його батько стріляв і щоб не мати свідка, то зробив все, щоб друга усунути з дороги його кар'єри, хоч батько твердо переконував, що друга після війни навіть не бачив, не те, щоб на нього доносив. Хлопець довго мучився, ганьбився за батька, зненавидів його, не міг подивитись в очі Ганці, блукав по лісу, хотів вмерти, бо весь час чув плач немовляти, поки не зрозумів, що вони є діти, з якими «доля зіграла підступну гру». Оповідання закінчується тим, що взаємна любов між молодими все ж таки перемогла, що їм народиться дитина і починається нова гра дорослих.

Автор розмірковує, що із своїм «минулим ніхто не може розстатися», що час лікує рани, втрати, що «смерть не існує для тих, чиє життя припинилося, вона існує для живих...»

Враження від оповідань хороше, хоч лише зрідка відчуваємо дацеївський спеціальний сарказм, сатиру чи гумор. Чомусь мало знаходимо любові між людьми, партнерами, взаємного порозуміння та охоти помогти людині у біді. Переважають філософські роздуми, ніби автор аж тепер «дозріває» у філософа. Хоч події відбуваються в місті, відчуваємо далекі тони людини із села, Карпат (навіть рідної Вирави) не лише у таких оповіданнях, як «Окуляри», «Вечір в Карпатах», «Розчарування», але й в інших. Оповідання переконують нас, що Василь Дацей знає не лише психологію людей села, але й міста, що вміє фабулювати події так, що й на малому просторі розв'язує важливі та й сьогодні актуальні проблеми сучасної людини.

Михайло РОМАН.

Весілля в Пряшеві

7 лютого 2019 р. в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі було відкрито незвичайної краси виставку Каміла Сооша «Таємничі Вовчі гори». Вовчими горами колись називалися гори, в долинах яких здавна жили русини-українці. Сьогодні вони чи не останній притулок для звірів. Каміл Соош переселився з міста Стропкова і тепер проживає в Сухій, щоб бути ближче до природи. Він є охоронцем природи, тієї природи, яка має служити на лише нашій генерації, але і всім наступним. Він стежить, як вдається тут жити вовкам, куницям, бобрам, рисам, лисицям, ведмедям і навіть зубрам, яких відтворив на фотографіях зблизька, з малої відстані, немовби це була його «інтимна» зустріч із близькими і нерозлучними друзями.

Виставка картин стала гармонійним поповненням розповіді про минувшину і сучасність села Владича (Ладич) (офіц. Vladiča) Стропківського округу, яке виникло в 1964 році об'єднанням русько-українських сіл – Нижній Ладич, Вишній Ладич, Дрічна (Мала і Велика) і Суха. З ініціативи і за підтримки Союзу русинів-українців СР наприкінці 2018 року вийшла книжка сучасного старости Владича Івана Чурпека «Коли младу чепили...», в якій подано народне весілля Владичі. Саме весілля стало складовою частиною презентації книжки, в якій взяли участь не лише староста «весілля»-презентації Микола Мушинка, який високо оцінив книжку за автентичність і оригінальність запису весілля, але і з вправністю виконав свою роль на рідній йому курівській бесіді, бо ж Мушинкові довелось старостувати на більше ніж 30 весіллях в русько-українських селах Пряшівщини, а Іван Чурпек наблизив минувшину і сучасність Владича і спробував відтворити бесіду села, як запам'ятав її з дитинства.

Яке б то було весілля без гостей за барвінком прикрашеними столами (барвінок – охоронець дівочої цноти та символ щасливого шлюбу), на яких різні весільні страви, в тому числі вироби із *забиячки*, різні *колачі, маківники, пероги*, джерельна вода з Карпат, хіба що замість колишньої *лавоpовиці, охманчаку* чи *дерев'янки* гостей частували сучасною *палюнкою*. А тут вже прибула і музика з Лип'ян. Грала до співу і до танцю. Пряшівський тандем колишніх радіожурналістів – Павло Боґдан та Іван Чурпек – пересвідчив присутню публіку, що йому під силу заграти не лише весільну сценку, але і виконати роль гумористів-розповідачів, без яких не обходилося жодне весілля. Гумор не чужий і Миколові Мушинці, що оцінили учасники презентації книжки оплесками.

У відкритті виставки і презентації взяв участь заступник приматорки міста Пряшева ЮД-р Володимир Фельбаба.

-мі-

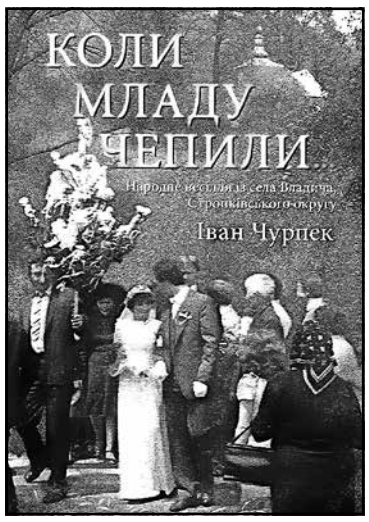

▲ *На фото (зліва): Павло Боґдан, Каміл Соош, Іван Чурпек, Микола Мушинка.*

Ти помилився, Пушкіне...

(До 170-річчя з дня народження словацького письменника Павла Орсаґа-Гвєздослава)

Заголовок цієї статті навіяний 28-им сонетом «Кривавих сонетів» словацького поета Павла Орсаґа-Гвєздослава (1849-1921).

«(Мій Пушкіне, думок височино,
ти помилився, мовивши у гніві,
що мусять всіх слов'ян річки бурхливі
в російське море злитись, бо воно –

в притоках пересохне аж по дно.
Дивись, природа образи мінливі
показує в буття щоденнім диві –
тим видивам зникати не дано!

Дух, – як вода. Ніщо її не збоpе:
то парою, то йде дощем вона,
навзаємністю з'єднує простори,

гордуючи лінивістю багна…
Ні, висхнути не може духу море,
і в ручаях є вічна глибина!)»

(Переклав Дмитро Павличко)

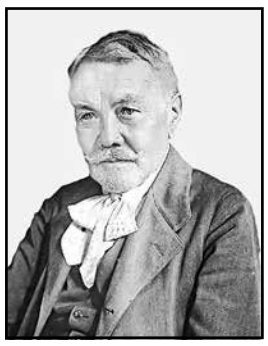

▲ *Павол Орсаґ-Гвєздослав – класик словацької літератури.*

▲ *«Криваві сонети» П. О. Гвєздослава у перекладі Андрія Патруса-Карпатського.*

▲ *«Криваві сонети» П. О. Гвєздослава у перекладі Дмитра Павличка.*

«Криваві сонети» П. О. Гвєздослав написав у 1914 році. Він, слов'янин, перший серед словаків дав відсіч слов'янській ідеї, «коли до неї, – як пише Д. Павличко, – доторкається великодержавний російський шовінізм». Це, зрештою, відповідь і сучасним завзятонаївним слов'янофілам, бо ж ідея єдності слов'ян розсипалась саме із-за імперських намагань і сучасної Росії.

Як і наскільки обізнаний український читач з творчістю Павла Орсаґа-Гвєздослава?

Роман Лубківський у книзі літературно-критичних нарисів «Многосвіточ» (Київ: «Радянський письменник», 1978. – 264 с.) у нарисі «Зоря Гвєздослава» подає генезис пізнання творчості Гвєздослава українським читачем. Вже класик української літератури, Іван Франко, у статті «Слов'янська взаємність в розумінні Яна Коллара і тепер», яка появилась у журналі «Народ» у 1893 р., пише про Гвєздослава у зв'язку з появою його віршованого твору, який присвятив Я. Коллару. Творчість П. О. Гвєздослава згадується і у праці «Словаки» українського письменника, перекладача, літературознавця, мовознавця, історика Василя Доманицького (1877-1910), яка вийшла брошурою у Києві 1909 року.

В антології «Словацька поезія», яка вийшла у Києві 1964 року, поезію Павла Орсаґа-Гвєздослава перекладали: В. Лучук, О. Новицький, А. Малишко, М. Бажан, І. Цитович, Г. Кочур, Б. Тен, М. Рильський.

Віршовані твори П. О. Гвєздослава появлялись на сторінках українських літературних журналів «Всесвіт» і «Жовтень» у перекладі А. Патруса-Карпатського, А. Малишка, Р. Лубківського, Д. Павличка.

Словацьке педагогічне видавництво, відділ української літератури в Пряшеві у 1961 році видало «Криваві сонети» П. О. Гвєздослава у перекладі українського поета Андрія Патруса-Карпатського (1917-1980).

Ужгородське видавництво «Карпати» у співпраці з кошицьким «Східнословацьким видавництвом» у 1986 році видали «Криваві сонети» у перекладі Дмитра Павличка з передмовою Романа Лубківського «Апофеоз гуманізму, братерства, миру». Це, безперечно, найкращий український переклад «Кривавих сонетів» Павла Орсаґа-Гвєздослава.

У 1997 році в київському видавництві «Основи» вийшла «Антологія словацької поезії XX століття». Переклав, передмову і коментар написав Дмитро Павличко. Ця антологія розпочинається саме перекладом «Кривавих сонетів» Павла Орсаґа-Гвєздослава.

За популяризацію творів словацької літератури Дмитра Павличка та Романа Лубківською було оцінено словацькою літературною Премією імені Павла Орсаґа-Гвєздослава.

З монографії Юрія Кундрата «Українській художній переклад у Чехословаччині (1945-1980)», яка вийшла у Словацькому педагогічному видавництві, відділі української літератури в Пряшеві у 1983 році, дізнаємось, що українські періодичні видання Словаччини наближували своїм читачам творчість П. О. Гвєздослава. Правда, інтерес до його творчості не зупинявся й у дальші роки.

Ужгородський літературознавець Тетяна Ліхтей у монографії «Слов'янська планида» (Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. – 304 с.) у розділі «Словацькі поети українською: тексти і контексти» приділила увагу і творчості Павла Орсаґа-Гвєздослава. Щодо українських перекладів Гвєздославової спадщини заявила, що вони давно чекають на окреме книжкове вибране його творчого доробку, але також і на їх дослідження.

Іван ЯЦКАНИН.

▲ *Учасники зустрічі.*

Нетрадиційна новорічна зустріч

17 січня ц.р. у приміщені Словацько-українського культурного та інформаційного центру в Пряшеві відбулася приємна зустріч, на якій зустрілася середня генерація зі спільноти русинів-українців. Наміром цієї зустрічі було, щоб і ми, молодші, сприяли збереженню традиції, коли наші батьки були активні в культурному житті і зустрічалися при різних нагодах, і таким чином утримували нашу культуру живою.

Мене дуже тішить, що в такій швидкій добі нам вдалося зупинитися в часі і зустрітися. Це була нагода згадати наших батьків, а також молоді роки, які ми проводили разом в українській гімназії чи при інших молодіжних подіях. Ми передивились старі фотографії, поговорили про наших дітей, які також відвідували цю ж саму українську школу. Деякі з нас вже навіть могли похвалитися своїми внуками.

Дуже милим сюрпризом була група старших членів товариства, у яких в цей самий час була в українському домі зустріч. Під час нашої палкої розмови увійшли в приміщення зі співом колядок і привітали нас новорічними віншами. Та й ми у боргу не залишилися, від нашої групи пролунало новорічне віншування у виконанні Івети Світок. Зрештою, все завершилося спільним співом «Многая літа» і символічним тостом та дегустацією смачних печених пиріжків.

Час в такому дружньому колі пройшов швидко і наша зустріч наближалася до кінця. Отож, ми попрощалися з надією, що зустріч можна колись повторити – чи за рік, або при іншій нагоді навіть раніше. А може, оця новорічна зустріч нас, молодших, стане традицією.

Лідія МУШИНКА.
Автор фото: Марек Світок.

Про новини діяльності Союзу русинів-українців Словацької Республіки, чим живе українська громада Словаччини можна довідатись, відкривши фейсбук чи веб-сторінки:

https://www.facebook.com/rusiniukrajincislovenskejrepubliky/
http://www.ukrajinci.sk/index.html
https://zakarpattya.net.ua/

Українську пресу Словаччини – журнали «Дукля», «Веселка» та газету «Нове життя» – можна читати за такою адресою:

4hvylia.com/zmi.

Репресії, обіцянки та їх результати (3)

Протягом минулих років із випускників українських шкіл виросла високопрофесійна інтелігенція, сформувалась велика плеяда українських гуманітаріїв, виросли письменники, художники, редактори, артисти, науковці і под.

До групи науковців, без сумніву, треба віднести уродженця Габури Миколу Штеця (16 березня 1932 р.). Після закінчення Київського державного університету ім. Т. Шевченка М. Штець працював викладачем на кафедрі української мови та літератури філософського факультету Університету П. Й. Шафарика. Був завідувачем кафедри, деканом. Свої соціолінгвістичні та інтерлінгвістичні дослідження руських діалектів опублікував у багатьох книжках, в тому числі у монографії «Українська мова у Словаччині» (1996 р.). В ній він підтвердив, що руські діалекти Пряшівщини належать до українського мовного ареалу. Опублікував понад 100 наукових праць. За наукові дослідження Микола Штець здобув найвищі педагогічні та наукові звання – професора, кандидата чи доктора наук. Крім цього, він активно включався у культурно-національне життя. Ангажувався в органах КСУТ. Своїми науковими дослідженнями розвинув та поглибив українські національні прагнення.

Габура в тому часі налічувала 779 жителів, з яких 494 осіб зголосилося до української національності, а число осіб, які ототожнили себе з словацькою національністю, зросло на 250 осіб (1980 р.).

Роки періоду т.зв. нормалізації принесли чергові репресії, нанесли новий удар по цілому ряду представників української інтелігенції. На довгі роки із активного культурного життя були виключені її активні діячі, науковці, письменники, публіцисти, педагоги, культурно-освітні працівники, як, наприклад, Юрій Бача, Іван Мацинський, Михайло Шмайда, Сергій Макара, Степан Гостиняк, Ганна Коцур, Єва Бісс, Василь Дацей, Павло Дуркот, Микола Гиряк, Петро Гроцький, Василь Турок, Левко Довгович, Микола Мушинка, Віктор Коваль та багато інших. Було це реальним продовженням історичної ланки репресій, лише з інших причин та назв. (За книгою Michal Škurla *Hlas pamäti Голос пам'яті*. Prešov 2014).

1989 рік приніс нові політичні зміни під гаслом «ніжної революції». Вони не обійшли життя русинів-українців. Під впливом критики КСУТ перетрансформувався у нову організацію – Союз русинів-українців, перейнявши на себе усі його основні культурні завдання.

В тому часі, 17 листопада 1990 р., виникає нова організація *Русинська оброда,* яка поставила своїм основним завданням деукраїнізацію Східної Словаччини. Це привело до внутрішніх протиріч та конфліктів в дотепер єдиній національній меншині. Головою *Русинської оброди* було обрано Василя Турка-Гетеша, уродженця Габури.

Виникнення *Русинської оброди* було прийнято з великим натхненням та за щедрої фінансової підтримки Уряду СР, Міністерства культури і за потужного голосу словацьких мас-медіа. У неосвідомленої словацької публіки виникли симптоми жалю та порозуміння до русинів та їх «нещасливої долі, заперечення їхнього існування», виходячи із трактувань протагоністів *Оброди*. Це все привело до нелогічного розділення споконвіку монолітної національної меншини на русинів і українців. Така атмосфера, без сумніву, у населення викликала національний хаос та психологічний маразм. Сучасні словацькі політики вже навіть не згадують про українську національну меншину в Словаччині. Для них вже існують лише «naši Rusíni».

Василь Турок із-за загадкових причин у своїй національній орієнтації та діяльності сформувався як біполярна особистість. В кінцевому результаті став, так би мовити, антиподом свого односельчанина проф. Миколи Штеця, заперечуючи всю свою дотеперішню діяльність.

Василь Турок після закінчення Університету ім. Я. А. Коменського в Братиславі 20 років був учителем в українській гімназії в Пряшеві. Виховував студентів в українському національному дусі, навіть забороняв їм говорити між собою на діалекті. На хвилях демократизаційного процесу 1968 року активно включався у відновлення Союзу Молоді Карпат. На Установчому з'їзді (24 січня 1969 р.) був обраний в члени Пленуму Ради українсько-русинської молоді. Вболівав за стан українського національного життя. В період консолідації та його виключення з рядів компартії В. Турок переходить працювати в Український національний театр на посаду драматурга.

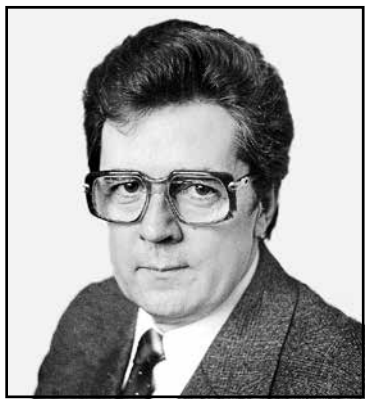

▲ *Микола Штець.*

В нових політичних умовах 90-х років В. Турок кардинально змінює свою національну орієнтацію, перетрансформувавшись в неперевершеного русина, протагоніста українофобії. Основним методом діяльності очолюваної ним організації стає снага ліквідації усіх українських культурних установ, які виникли та працювали завдяки великих зусиль та намагань сотень і сотень самовідданих осіб та які у великій мірі зазнали репресій та переслідувань. А якщо не ліквідації, то хоча б ділення українських установ.

Михайло ШКУРЛА.

Справжнє піднесення...

Українська література для дітей та юнацтва в сучасному переживає, так би мовити, ренесанс. Без перебільшення можна сказати, що видавництва дитячої літератури належать до найуспішніших в Україні. Українські дитячі книги неодноразово було включено до каталогу найкращих книг дитячих книг світу «Білі круки». Свідченням популярності української дитячої літератури є і те, що її часто перекладають. Зацікавилась нею і словацька перекладна література.

Нещодавно у братиславському видавництві «Ікар» (серія «Stonožka» появились аж дві книжки української письменниці **Катерини Міхаліциної** – у словацькому перекладі – «**Kto rastie v parku**» («Хто росте у парку») та «**Kto rastie v sade**» («Хто росте в саду»). Обидві у перекладі **Марії Ґуліяс**. Згадані видання ілюструвала українська художниця **Оксана Була**. Книга «Хто росте в парку» в оформленні Оксани Були увійшла до щорічного каталогу в галузі міжнародної дитячої та юнацької літератури «Білі круки 2016».

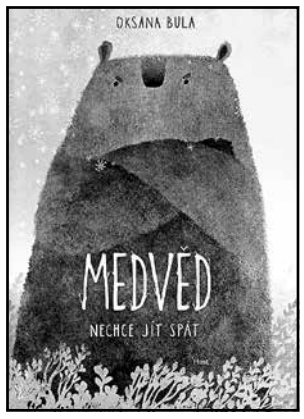

Дивує, що ім'я української письменниці Міхаліциної на обкладинці словацького перекладу наведено англійською транскрипцією (Mikhalitsyna).

Ще нагадаємо, що у чеському видавництві «Гост» (Брно) вийшли дві книжки української ілюстраторки та письменниці Оксани Були – «**Medvěd nechce jít spát**» («Ведмідь не хоче спати») та «**Zubr si hledá hnízdo**» («Зубр шукає гніздо»). Автор перекладу – **Ріта Кіндлер**. Книга «Зубр шукає гніздо» вийшла також грецькою мовою, нещодавно появилась і у корейському видавництві «DADAM Education».

Водночас треба сказати, що оригінали перекладених книжок вийшли у престижному львівському видавництві «Видавництво Старого Лева».

Перед багатьма видавництвами постає питання, якими будуть сучасні тренди дитячої літератури, на що зосередити увагу. Слід мати на думці, що нове покоління юних читачів хоче взаємодіяти з книгою. У цьому зв'язку видавництва, напевно, спрямують свою продукцію на видавання книжок, які тут же може дитина застосувати на практиці, щоб розкрити її талант. Дедалі частіше юний читач цікавитиметься інтерактивними книгами. На книжкових полицях неодмінно появляться пізнавальні книги та книги, які розкриватимуть дітей як особистостей.

(ія)

Календар

2.3.1824 р. – народився чеський композитор Бедржіх Сметана (195). Помер 12.5.1884 р.

4.3.1949 р. – народився український композитор і поет Володимир Івасюк (70). Герой України (2009, посмертно). Точна дата смерті Івасюка невідома (ймовірно, 24/27 квітня 1979 р. 18 травня 1979 р. тіло Володимира Івасюка випадково знайдене в Брюховицькому лісі під Львовом.

5.3.1819 р. – народився в Чертіжному церковний діяч, католицький єпископ в Кошицях Іван Перґер (200). Помер 5.4.1876 р. Його батько – спочатку офіцер цісарської армії, згодом урядовець. Іван Перґер навчався в гімназії в Ужгороді, згодом вивчав богослов'я в угорських школах, в 1868 р. став кошицьким єпископом, папським асесором і римським графом.

7.3.1799 р. – народився чеський поет Франтішек Ладислав Челаковський (220). Помер 5.8.1852 р.

8.3.1169 р. – володимиро-суздальський князь Андрій Боголюбський зруйнував Київ (850).

9.3.1814 р. – народився в с. Моринці на Черкащині український поет, художник, мислитель Тарас Григорович Шевченко (205). Помер 10.3.1861 р.

12.3.1919 р. – народилася в Красному Броді педагог, колишня вчителька гімназії з українською мовою навчання в Пряшеві Ганна Крайняк (100). Померла 7.1.2006 р. в Кошицях.

13.3.1909 р. – помер український культурно-освітній діяч, письменник, композитор, історик Микола Аркас (110). Народився 26.12.1852 р.

13.3.1949 р. – помер церковний та культурно-освітній діяч, ієромонах монастиря в Ладомировій Костянтин Струве (монаше ім'я Сава) (70). Народився 11.10.1900 р. в Петербурзі.

14.3.1879 р. – народився фізик Альберт Ейнштейн (140). Помер 18.4.1955 р.

14.3.1724 р. – помер педагог, письменник, декан філософського факультету Віттенберзького університету (Німеччина) Юрій Михаеліс (295). Народився 1640 року в Камйонці Старолюбовнянського округу.

14.3.1929 р. – народився у Вишній Яблінці педагог, колишній директор Снинської одинадцятирічки Іван Гузанін (90).

15.3.1939 р. – проголошено в Хусті самостійну Карпатську Україну (80).

16.3.1859 р. – народився в Петербурзі дослідник історії Закарпаття Олексій Петров (160). Помер 5.1.1932 р. в Празі.

16.3.1914 р. – народилася у Варшаві колишня актриса Пряшівського УНТ, голосовий педагог ПУНА Гелена Квасник-Розгієвич (105). Померла 9.9.1977 р. в м. Тепліца (Чехія).

16.3.1939 р. – народився в Лютині педагог, культурно-освітній працівник, учитель у Легнаві і Лютині Франтішек Грабчак (80).

17.3.1664 р. – поляки розстріляли гетьмана Війська Запорозького Івана Виговського (355). Рік народження не встановлений.

17.3.1874 р. – народився на Закарпатті громадсько-політичний і державний діяч Закарпаття Августин Волошин (145). Помер у московській Бутирській в'язниці 19.7.1945 р.

18.3.1894 р. – народилася на Галичині педагог, вчителька шкіл в Ублі, Гуменному та Снині Іларія Кульчицька (125). Померла 29.7.1962 р. в Снині.

21.3.1839 р. – народився російський композитор Модест Мусоргський (180). Помер 28.3.1881 р.

21.3.1929 р. – народилася в Орябині педагог, колишня вчителька основних шкіл в Меджибрідді, Великому Липнику, Странянах та в Пряшеві Катерина Мацала (90).

22.3.1944 р. – помер у Збої казкар Михайло Пустай (75). Народився 1858 року в Збої Снинського округу.

25.3.1904 р. – народився в Гостовицях учитель, музикант, режисер Олексій Сухий (115). Помер 22.12.1950 р. в Гуменному.

27.3.1899 р. – помер у Чертіжному поет, фольклорист, публіцист Юлій Ставровський-Попрадов (120). Народився 18.1.1850 р. в Сулині Старолюбовнянського округу.

27.3.1889 р. – народився в Шеметківцях церковний діяч Олексій Чабиняк (130). Помер 18.4.1961 р. у Висланці Старолюбовнянського округу.

27.3.1939 р. – народилася у Спиській Новій Весі колишня працівниця Інституту експериментальної фітопатології та ентомології Словацької академії наук, доктор біологічних наук Габріела Шутяк (80).

28.3.1919 р. – народився в Меджилабірцях педагог, художник Юліус Мушка (100). Помер 10.01.2013 р. в Пряшеві.

Використовують чужий прапор

Вперше використання синьо-жовтого прапора на Закарпатті українцями-русинами зафіксовано у 1771 році під час створення Мукачівської греко-католицької єпархії.

Тоді імператриця Марія-Терезія на прохання русинів-українців подарувала призначеному єпископу Андрію Бачинському геральдичні символи, які б були рідними для місцевого населення та сприймалися б ним. Основним серед них був синьо-жовтий стяг та єпископська карета з імператорським гербом, прикрашеним жовто-блакитними стрічками, а карета була запряжена жовто-блакитною шкіряною упряжжю.

Наступна руська єпархія, створена при Австро-Угорщині, яка входила до етнічної українсько-руської території – була створена у 1816-1818 роках Пряшівська греко-католицька єпархія. Вона теж як символ використовувала жовто-блакитний прапор, на якому до 1918 року священики єпархії та представники влади складали присягу.

Після закінчення Першої світової війни на території сучасного Закарпаття використовувався як символ жовто-блакитний стяг, в т.ч. і в період Карпатської України, яка проголосила про те, що головним її завданням є приєднання до Великої України.

Москвофільське крило, яке діяло як Товариство Духновича та виступало за дружбу з Москвою, у період між Першою та Другою світовими війнами самовільно використовувало царський триколор, навіть після зміни у 1917 р. царського режиму на комуністичний.

Політичне русинство, яке наприкінці 80-х – на початку 90-х років під час розпаду СРСР було реанімовано тодішнім КДБ у москвофільському ключі та для боротьби з отриманням Україною незалежності – як символ тоді нашвидкуруч скроїло триколор, скопійований з російського царського прапора, тільки помінявши місцями розташування смуг і їх ширину. Істинний русинський жовто-блакитний прапор в той час використовувати не підходило, так як під його кольорами відбувалась боротьба за незалежність України.

Згодом по інерції русинський триколор був нав'язаний всім русинам, в тому числі і з проукраїнського культурологічного крила. Особливо активно питання офіційного утвердження триколору як русинського прапору піднімалось у 2007 – 2008 роках, коли Росія розпочала активно розкручувати сепаратистський проект «політичного русинства».

GROZA-NEWS.com.ua

Як стало відомо з українських мас-медіа, сучасний проросійський Опозиційний блок в Україні, представлений такими персонами, як Юрій Бойко, Вадим Рабінович та іншими, активно експлуатує русинське питання у передвиборній кампанії на пост президента України, які відбудуться 31 березня 2019 р.

-р-

Програма радіо

21.2.2019 – четвер

18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)

22.2.2019 – п'ятниця

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

23.2.2019 – субота

14.00 – 15.00 – Музичні вітання

20.00 – 20.30 – Корені

20.30 – 21.00 – Музика національностей

21.00 – 22.00 – Журнал український, реприза

24.2.2019 – неділя

22.00 – 23.30 – Дзвони над країною русинське

25.2.2019 – понеділок

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

27.2.2019 – середа

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

19.00 – 20.00 – Там у нас, русинське

28.2.2019 – четвер

18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)

19.00 – 20.00 – На словечко

Зміна програми можлива.

У попередньому номері газети (№2) за цей рік на 4 стор. в некрологу правильно має бути: Павло Шутяк помер 19.1.2019, народився 23.7.1931 р.

Редакція.

Ми прочитали...

Словацький мовознавець і перекладач Самуел Цамбел (24. 8. 1856 – 18. 12. 1909) в своїй книзі *Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov* мріяв за свого життя охопити мовну ситуацію у всій Словаччині, проте встиг зафіксувати лише Східну Словаччину. Простежує також стан русинів Східної Словаччини. Називає їх так, як і називали себе тоді руські люде (не русинські люде), т. є. нинішні українці – Rusi:

«Ponad hradskú michaľovsko-ungvársku do vrchov nenie ešte poslovenčovací priebeh ukončený, «stare ľudze išče beśeduju i po ruski, a mladše už obracaju po naśim, po slovenski», hovorili mi v Sobranciach. Je zaujimave zistiť, že poslovenčovanie ide *od poludňajšej strany*. Povedal som, že ponad spomenutú hradskú do vrchov posiaľ nie sú Rusi dostatočne poslovenčení, zaznamenávam, že pred pokolením alebo pred dvoma, ani té osady neboly ešte všetky poslovenčené, ktoré ležia na hradskej». *Michal Ščavnicki* [...] rozprával mi 1. októbra r. 1904 v hostinci u Lajbiša Winklera:

«Ked ja buŭ chlapčisko das dvanasročńi, teraz mam śedzimdześacjeden, ta v *Sobranci hutoriľi po ruski,* a teraz *už ľem po slovenski.* Vtedi hutorili *ceper,* mi teraz hutorime: *teraz,* predtim *što chočete* a *de pojdeš,* a dňeśka ľem: *co chceš* a *dze pujdzeš,* ŭtedi: *besedovali,* dňeśka: *hutoric.* Od moho chlapcoŭstva šitko śe premeňilo. Mladi už zaochabjaju calkom rusku besedu aj popod huri. Stari išče po ruski hutoreľi popod huri a teraz už mladi ľem po slovenski. Preto zochabjaju rusku besedu, bo śe *vidrižňaju, viśmivaju* z Rusnakoch po varošoch i po bľižňich valaloch».

Najprednejší človek v obci Vyšné Nemecké, tamojší rodák, vyprával mi o národnostných pomeroch svojho rodiska: «Dakedi tu u našim valaľe *starí ľudze po ruski hutoreli,* a mlada čeľadz śe naučila čisto slovenski; školare znajú i po maďarski».

Spomedzi dedín, ktoré už hovoria «čisto slovensky», táto dedina je p o s l e d n á k východu, leží bezprostredne u Ungvára. [...]

Samuel Czambel. Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov. I. oddelenie: Osnovy a iný materiál rečový. V Turčianskom Sv. Martine r. 1906, str. 124 – 125.

NOVE ŽYTŤA
KULT MINOR
Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 69. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 €. Štvrťročné predplatné 2,60 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s.. Stredisko predplatného tlače. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o.. Krupinská 4, P. O.Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ
Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 69. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.